

CRNA GORA

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST

TEL. + 382 (0)20 406-700

FAX: + 382 (0)20 406-702

E-MAIL: ekip@ekip.me

www.ekip.me

Broj: 0102-5723/1

Podgorica, 19.11.2013. god

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, na osnovu člana 8, 19 i 43, a u vezi sa članovima 40 - 50 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl.list Crne Gore“, broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 40/11), člana 202 Zakona o elektronskim komunikacijama (Sl.list Crne Gore br. 40/13) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku („Sl.list RCC“, br. 60/03), Odluke Agencije o pokretanju drugog kruga analize tržišta („Sl.list Crne Gore“, br. 9/13), Odluke Agencije broj: 0102-4739/2 od 26.09.2013. godine o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekom na projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za fiksnu i mobilnu mrežu za 2012. godinu, Odluke o prihvatanju dokumenta **Analiza relevantnog tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje** broj 0102-5718/1 od 19.11.2013. godine, po pribavljenom Mišljenju Agencije za zaštitu konkurencije broj 02-215/2-13 od 13.11.2013 godine, u postupku određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu, na sjednici Savjeta Agencije održanoj dana 19.11.2013. godine donijela je sljedeće

RJEŠENJE

1. Crnogorski Telekom A.D. Podgorica se određuje kao operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu širokoprodajnog pristupa na nivou veleprodaje.
2. Operatoru iz stava 1. ovog Rješenja određuju se sledeće regulatorne obaveze:
  - 2.1. Obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže, odnosno njihovog korišćenja,
  - 2.2. Obaveza obezbeđivanja jednakog tretmana, odnosno nediskriminatornosti,
  - 2.3. Obaveza obezbeđivanja preglednosti, odnosno referentne interkonekcionne ponude,
  - 2.4. Obaveza nadzora cijena i uvođenja troškovnog računovodstva,
  - 2.5. Obaveza odvajanja računovodstvenih evidencija.
3. Operator iz stava 1. ovog Rješenja dužan je izvršiti regulatorne obaveze određene stavom 2 tačkom 2.1. u roku od 30 (trideset) dana od dana prijema Rješenja.
4. Operator iz stava 1. ovog Rješenja dužan je izvršiti regulatorne obaveze određene stavom 2 tačkama 2.2 i 2.3 u roku od 90 (devedeset) dana od dana prijema Rješenja.

5. Operator iz stava 1. ovog Rješenja dužan je da u sklopu regulatorne obaveze iz tačke 2.4 izmjeni cijene širokopojasnog pristupa na veleprodajnom nivou kako slijedi:
  - 5.1. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL pristupa sa 10,68 € na 5,06 €
  - 5.2. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t 2 sa 9,91 € na 9,85 €
  - 5.3. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t 5 sa 12,39 € na 17,04 €
  - 5.4. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t 7 sa 22,30 € na 21,84 €
  - 5.5. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t B4 sa 14,87 € na 14,65 €
  - 5.6. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t B6 sa 24,79 € na 24,24 €
  - 5.7. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t B8 sa 32,22 € na 29,03 €
  - 5.8. Izmjeniti jediničnu cijenu za uslugu ADSL Fl@t B10 sa 39,66 € na 33,83 €
6. Vežano za cijene širokopojasnog pristupa koje su regulisane stavom 6. ovog Rješenja, Agencija zadržava pravo da pristupi njihovom ponovnom regulisanju, a na osnovu budućih revidiranih godišnjih Regulatornih finansijskih izvještaja operatora iz stava 1. ovog Rješenja, u periodu od donošenja ovog Rješenja pa do naredne analize relevantnog tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje.
7. Operator iz stava 1 ovog Rješenja obavezan je u cilju izvršenja regulatornih obaveza određenih stavom 2 tačkom 2.4 i tačkom 2.5., nastaviti sa implementacijom računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, na način i u rokovima propisanim dokumentom Agencije "Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva", koji dokument je sastavni dio ovog rješenja.
8. Način i uslovi sprovođenja obaveza iz stava 2 ovog Rješenja propisan je dokumentom „Analiza relevantnog tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje“, koji je sastavni dio ovog Rješenja.
9. Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje.

OBRAZLOŽENJE

Zakonom o elektronskim komunikacijama, članom 8 tačka 18. propisana je, između ostalih, nadležnost Agencije da vrši nadzor tržišta, utvrđuje operatore sa značajnom tržišnom snagom i preduzima preventivne mjere za spriječavanje negativnih efekata značajne tržišne snage operatora. Članom 19 Zakona je utvrđena je u konkretnom slučaju nadležnost Savjeta Agencije za donošenje ovakvih odluka.

Shodno članu 41. i 42 Zakona o elektronskim komunikacijama, Savjet Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu: Agencija), na sjednici od 05.02.2013. godine je donio Odluku o pokretanju drugog kruga analiza relevantnih tržišta. Smjernicama Evropske komisije nacionalnim regulatornim tijelima o definisanju i analizi relevantnih tržišta predviđeno je da se postupak analiza relevantnih tržišta treba sprovoditi periodično u cilju procjena tehnoloških i strukturnih promjena u sektoru. Pomenutom Odlukom su određena relevantna tržišta usluga na kojima se sprovodi drugi krug analiza tržišta, u cilju ponovnog određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Tržište širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje, koje je predmet ove analize, dio je važeće Preporuke, što znači da je Evropska komisija zaključila da su na ovom tržištu zadovoljeni uslovi iz Testa tri kriterijuma, te da je tržište podložno *ex-ante* regulaciji u većini zemalja Evropske unije.

Agencija je u sprovođenju postupka analize tržišta, propisanim članom 42. Zakona o elektronskim komunikacijama, naročito vodila računa o primjeni Smjernica Evropske komisije za nacionalna regulatorna tijela o definisanju i analizi relevantnih tržišta, kao i primjeni Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima koja podliježu *ex-ante* regulaciji.

Zakon o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore", broj 40/13) u pogledu utvrđivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i nametanja regulatornih mjera propisuje ista ovlašćenja Agenciji kao i Zakon o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore", broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 10/11), tako da se ovaj postupak shodno članu 202 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Sl.list Crne Gore", broj 40/13) nastavlja po starom zakonu.

Na bazi sprovedene analize Agencija je zaključila da relevantno tržište širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje obuhvata sledeće usluge, nezavisno od tehnologije koja se upotrebljava:

- bitstream ADSL uslugu, sa podrazumijevanim sljedećim tačkama preuzimanja saobraćaja između operatora koji pruža uslugu i operatora koji koristi uslugu:
  - o tačka pristupa na IP nivou,
  - o tačka pristupa na Ethernet nivou,
  - o tačka pristupa na DSLAM-u/OLT-u ili odgovarajućoj tački.
- uslugu ADSL pristupa koju Crnogorski Telekom pruža za sopstvene potrebe.

Nezavisnost od upotrebljene tehnologije znači da pružanje navedenih usluga može biti na bazi bakarne parice, optičkog vlakna ili hibridnog rješenja (koje podrazumjeva korišćenje i bakarne parice i optičkog vlakna) i bez uticaja je na određenje navedenih usluga kao sastavnog dijela dimenzije relevantnog tržišta.

Takođe, Agencija je odredila da je relevantno geografsko tržište za pružanje navedenih usluga u opsegu nacionalno, s obzirom da su identični preovlađujući uslovi konkurencije, pravni i regulatorni okvir i cjenovna politika na čitavoj teritoriji Crne Gore.

Agencija je postupak analize relevantnih tržišta sprovodila u cilju ocjene stepena konkurentnosti na određenom relevantnom tržištu, odnosno procjene da li postoje operatori sa značajnom tržišnom snagom na određenom relevantnom tržištu.

Pri procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu, Agencija je uzela u obzir neke od kriterijuma sadržanih u članu 40. Zakona, a koji su od najveće važnosti kod analize ovog relevantnog tržišta.

Tržišno učešće je kriterijum relativne veličine nekog operatora, odnosno pružaoca usluge na relevantnom tržištu, izračunato na način da se utvrdi procenat u kojem taj operator učestvuje u ukupnoj proizvodnji i/ili prodaji nekog proizvoda i/ili usluge na relevantnom tržištu u određenom vremenskom periodu.

Tržišno učešće se najčešće koristi kao indikator tržišne snage. Iako, u skladu sa Smjernicama Evropske komisije, visoko tržišno učešće nije samo po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage na nekom relevantnom tržištu, malo je vjerovatno da će operator koji nema značajno tržišno učešće imati značajnu tržišnu snagu. Prema tome, operator čije tržišno učešće ne premašuje 25% vjerovatno neće imati značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu, a u skladu sa istim, operator čije tržišno učešće premašuje 50% je sam po sebi, osim u izuzetnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage. Shodno praksi donošenja odluka od strane Evropske komisije, zabrinutost oko utvrđivanja pojedinačne značajne tržišne snage uglavnom nastaje u situaciji u kojoj operator ima tržišni udio iznad 40%. U skladu sa tim, postojanje značajne tržišne snage može u nekim slučajevima proizaći iz tržišnog učešća koji je manji od navedenog.

Takođe, možemo smatrati da operator na određenom tržištu ima značajno tržišno učešće ukoliko je isti stabilan kroz određeni vremenski period. S druge strane, promjenjivi tržišni udjeli pokazatelji su smanjivanja tržišne snage na relevantnom tržištu, a promjene u tržišnim udjelima ogledaju se u promjenama koje su vidljive kroz promjene u prihodu ili broju usluga, koje operator nudi na tržištu.

Agencija je sem tržišnog učešća uzela u obzir i neke od ostalih kriterijuma sadržanih u članu 40. Zakona, iako nije bilo potrebe za tim. Na osnovu gore navedenih Smjernica Evropske komisije a u vezi kriterijuma tržišnog učešća, imajući u vidu dostavljene podatke koji su poslužili kao osnova za izradu dokumenta analize ovog relevantnog tržišta, više je nego očigledno da bilo kakav rezultat analize bilo kojeg od zakonski dozvoljenih kriterijuma u procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu nema značaj, te da ne bi mogao da izmjeni zaključak Agencije u vezi određivanja statusa značajne tržišne snage Crnogorskom Telekomu a.d. Podgorica na ovom relevantnom tržištu. Naime, analiza pristiglih podataka pokazuje da je ovaj operator u posmatranom periodu imao 100% učešća na relevantnom tržištu širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje.

Nakon sprovedene analize relevantnog tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje, Agencija je konstatovala da na istom ne postoji efikasna konkurencija, te da je Crnogorski Telekom a.d. Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje.

Na osnovu aktuelnih i potencijalnih prepreka na širokopojasnom tržištu na nivou veleprodaje, Savjet Agencije određuje Crnogorskom Telekomu kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom sledeće regulatorne obaveze i to: obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže, odnosno njihovog korišćenja, obaveza obezbeđivanja jednakog tretmana, odnosno nediskriminatornosti, obaveza obezbeđivanja preglednosti, odnosno referentne interkonekcionih ponude, obaveza nadzora cijena i uvođenja troškovnog računovodstva, obaveza odvajanja računovodstvenih evidencija.

U postupku analize ovog relevantnog tržišta, dokument "Analiza relevantnog tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje" bio je predmet javne rasprave, u skladu sa članom 43 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama. Nakon isteka roka za javne konsultacije pristigli komentari Crnogorskog Telekoma, koje je Agencija sa dužnom pažnjom analizirala i odgovorila na iste, pri čemu je određen broj komentara prihvaćen i na osnovu njih formiran konačan tekst pomenutog dokumenta.

Sem pomenutih komentara, Agencija je uzela u obzir i činjenicu da su u periodu javne rasprave dostavljeni i Regulatorni finansijski izvještaji za 2012. godinu operatora Crnogorskog Telekoma a.d. Podgorica, koji su odobreni odlukom Savjeta Agencije o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekoma na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za fiksnu i mobilnu mrežu za 2012. godinu, broj 0102-4739/2 od 26.09.2013. godine, tako da su podaci iz ovih izvještaja iskorišćeni za regulaciju cijena koja je izvršena stavom 5 ovog Rješenja.

Agencija je takode, u skladu sa članom 42 stav 1 Zakona o elektronskim komunikacijama, u postupku analize predmetnog tržišta, dobila pozitivno Mišljenje Agencije za zaštitu konkurencije broj 02-215/2-13 od 13.11.2013 godine.

Crnogorski Telekom, kao operator sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu je dužan da, u sklopu regulatorne obaveze omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, danom stupanja na snagu ovog rješenja preduzmu mjere u cilju ispunjavanja svih opravdanih zahtjeva za pristup i korišćenje određenih elemenata elektronskih komunikacionih mreža i pripadajuće infrastrukture, kako stoji u tački 2.1 ovog Rješenja.

Crnogorski Telekom je, shodno obavezi transparentnosti propisanoj u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, objavio Referentnu ponudu veleprodajnog širokopojasnog pristupa u februaru 2011. godine. Ovom referentnom ponudom definisao je uslove pružanja i cijene relevantnih usluga. Objavljivanjem pomenute Referentne ponude ispunjena je mjera transparentnosti iz tačke 2.1 dispozitiva Rješenja, kao i mjera nediskriminatornosti, jer je Agencija ocjenom usklađenosti Referentne ponude sa zakonom

utvrdila da su uslovi koji se nude u pogledu uslova pružanja i cijene relevantne usluge jednaki za sve, čime je ispunjen i princip nediskriminatornosti.

Crnogorski Telekom je, shodno obavezi nadzora cijena iz tačke 2.4 dispozitiva Rješenja dužan da izvrši izmjene u pogledu cijene relevantne usluge i inovira Referentnu ponudu najkasnije u roku od 90 (devedeset) dana od dana prijema Rješenja.

Crnogorski Telekom je, shodno obavezi troškovnog računovodstva i obavezi odvajanja računovodstvenih evidencija propisanih u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, sproveo odvajanje računovodstvenih evidencija koje se odnose na usluge ovog relevantnog tržišta od usluga ostalih maloprodajnih i veleprodajnih tržišta, shodno Rješenju Agencije broj 0904-2327/3 od 30.05.2011. godine kojim je Crnogorskom Telekomu određena obaveza sprovođenja računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva u skladu sa dokumentom „Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva“. Crnogorski Telekom je u obavezi da nastavi sa implementacijom projekta na način i u rokovima kako je određeno pomenutim dokumentom.

Navodene regulatorne obaveze su adekvatne i proporcionalne identifikovanim aktuelnim i potencijalnim preprekama razvoju konkurencije na relevantnom tržištu, što je detaljno obrazloženo u dokumentu koji je sastavni dio ovog Rješenja.

Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje, shodno članu 19 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama.

PRAVNA POUKA

Protiv ovog rješenja, može se izjaviti žalba Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije u roku od 15 dana od dana prijema rješenja.

Predsjednik Savjeta

Olivera Đurović